

פּוֹרִים בַּיּוֹם שֵׁשִׁי

פורים דמוקפים ביום שישי תשנח תשעב עה עו עח עט פב
פורים דפוזים ביום שישי תשנד תשסא סה סח תשפא פה

זמן סעודת פורים

שו"ע סימן תרצ"ה

(א) סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו: הגה ומ"מ גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה (תשובת מהרי"ב):

(ב) חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי: הגה וי"א דא"צ להשתכר כל כך אלא שישתה יותר מלימודו (כל בו) ויישן ומתוך שיישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי (מהרי"ל) ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ואין להתענות בפורים מלבד תענית חלום וע"ל סי' תקס"ח וסימן תק"ע. יש שנהגו ללבוש בגדי שבת וי"ט בפורים וכן נכון (מהרי"ל) ונוהגים לעשות סעודת פורים לאחר מנחה, וערבית יתפללו בלילה ומתפללים מנחה תחלה בעוד היום גדול ורוב הסעודה צריכה להיות ביום (מנהגים) ולא כמו שנוהגין להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה היא ליל ט"ו! וכשחל פורים ביום ששי יעשו הסעודה בשחרית משום כבוד שבת (מנהגים) ומי שרוצה לעשותה תמיד בשחרית הרשות בידו (ת"ה) י"א שיש לאכול מאכל זרעונים בפורים זכר לזרעונים שאכל דניאל וחביריו בבבל (כל בו) טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה (מהרי"ב) וחייב במשתה ושמחה קצת בשני ימים י"ד וט"ו (מנהגים) וכן נהגו וי"א דאם הזיק אחד את חבירו מכח שמחת פורים פטור מלשם (ת"ה סי' ק"י) ועי' בת"ה בדיני נזיקין:

(ג) אומר על הנסים בברכת המזון בברכת הארץ ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה אומר על הנסים דבתר תחלת סעודה אזלינן ויש מי שאומר שאין לאומרו (ונוהגין כסברא ראשונה):

משנה ברורה

(ח) לאחר מנחה - הא דלא נהיגי לעשותה בשחרית (ט) משום שטרודים במשלוח מנות (י) ונמשכין ברוב עד המנחה ואסורין להתחיל בסעודה קודם מנחה:
(ט) בעוד היום גדול - כתב א"ר בשם שלי"ה המשובח מי שעושה סעודה בשחרית וכתב עוד שיקבץ אנשי ביתו וחביריו דא"א לשמוח כראוי ביחיד. ומ"מ יהיה שמחה של ד"ת וכדלקמיה:
(י) הסעודה בשחרית - היינו (יא) קודם חצות היום לכתחלה ועיין ביד אפרים מה שכתב בשם מהרי"ל:

חיי אדם קנה

(לב) סעודת פורים היא מצוה מדרבנן, וחייב לאכול ולשתות ולשמוח. ועכ"פ צריך שתהיה הסעודה ביום, וכן משלוח מנות ומתנות לאביונים, כדכתיב ימי משתה וכו'. ובברהמ"ז מזכיר על הניסים. ואם שכח אפ"י היה בסעודה ראשונה שאכל ביום, אינו חייב לחזור (א"ר בשם תה"ד סימן ל"ח וכנ"ל דכ"מ בירושלמי פי' ג"ש הלכה ד'). ואם התחיל לאכול מבע"י ונמשכה בלילה, אעפ"כ מזכיר על הניסים. ואם חל בע"ש וקידש בתוך הסעודה, מזכיר אם לא התפלל עדיין. אבל אם כבר התפלל, אינו מזכיר. ונ"ל דלפי מה שנתבאר לעיל כלל קי"ח סימן ד' דאם אכל בלילה, חייב להזכיר של עכשיו, ואם כן הוא הדין בשבת היאך יאמר תרתי דסתרי, וכיון דאין הזכרת על הניסים חמור כל כך, לכן יאמר רק של שבת:

קיצור שו"ע קמב

(ה) חייבים לאכול ולשתות ולשמוח בפורים. גם בליל י"ד ישמח וירבה קצת בסעודה. וכשחל במוצאי שבת, אף שצריך לעשות בשבת סעודה שלישית, ימעט קצת באכילתו ביום, ליתן מקום לסעודת ליל פורים. ומ"מ בסעודה שעושין בלילה אין יוצאין ידי חובתן, דעיקר הסעודה מצוה שתהא ביום, דכתיב ימי משתה. ויש להדליק נרות דרך שמחה וי"ט גם כשעושין הסעודה ביום. וגם בליל ט"ו צריך לשמוח קצת. גם מתנות לאביונים ומנות לרעהו צריך להיות ביום. ומשום דטרידי במשלוח מנות, עושין מקצת סעודה בלילה. ומתפללין מנחה בעוד היום גדול, ועושין את

הסעודה לאחר מנחה. וצריכין לעשות עכ"פ רוב הסעודה ביום. וכשחל בערב שבת עושין אותה בשחרית מפני כבוד שבת. וטוב לעסוק קצת בתורה קודם שמתחיל הסעודה, וסמך לדבר, ליהודים היתה אורה, ודרשינן אורה זו תורה. י"א שיש לאכול מיני זרעונין בפורים, זכר לזרעונין שאכלו דניאל וחבריו בבבל, וזכר לזרעונין שאכלה אסתר, דאיתא בגמרא וישנה ואת נערותיה לטוב, שהאכילה זרעונים. (דיני על הנסים בברכת המזון, עיין סי' מ"ד סעיף ט"ז י"ז):

אמירת על הניסים בברכת המזון

שו"ע סימן תרצה

(ג) אומר על הנסים בברכת המזון בברכת הארץ ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה אומר על הנסים דבתר תחלת סעודה אזלינן ויש מי שאומר שאין לאומרו (ונוהגין כסברא ראשונה):

שו"ע קפח

(י) היה אוכל ויצא שבת מזכיר של שבת בבהמ"ז דאזלינן בתר התחלת הסעודה והוא הדין לראש חודש ופורים וחנוכה:

בית הבחירה למאירי כתובות ז:

...ואף אנו ואבותינו נוהגים בפורים שחל להיות ערב שבת שמתחילין בסעודה מבעוד יום עד שיקדש היום ופורסין מפה ומקדשין וגומרין את הסעודה ומזכירין בה של פורים מטעם זה שהרי אף חמשה עשר יום נס הוא והדין נותן להזכיר בה של פורים אף על פי שעבר יום ארבסר בשעת הברכה הא בשאר סעודות שבערבי שבתות וימים טובים וראשי חדשים ומוצאיהם הכל הולך כשעת הברכה ואפילו אכל מבעוד יום ושכח ולא בירך ומשחשיכה נזכר מברך כראוי לשעת הברכה וכן כתבנוה באחרון של פסחים וכן כתבנו שם שכל שמברך בין השמשות דנין אותו כיום הקדושה ומזכיר מעין המאורע הן בכניסה הן ביציאה וכן נראה לי ברור:

חיי אדם קנה

(לב) סעודת פורים היא מצוה מדרבנן, וחייב לאכול ולשתות ולשמוח. ועכ"פ צריך שתהיה הסעודה ביום, וכן משלוח מנות ומתנות לאביונים, כדכתיב ימי משתה וכו'. ובברהמ"ז מזכיר על הניסים. ואם שכח אפ"י היה בסעודה ראשונה שאכל ביום, אינו חייב לחזור (א"ר בשם תה"ד סימן ל"ח וכנ"ל דכ"מ בירושלמי פי' ג"ש הלכה ד'). ואם התחיל לאכול מבע"י ונמשכה בלילה, אעפ"כ מזכיר על הניסים. ואם חל בע"ש וקידש בתוך הסעודה, מזכיר אם לא התפלל עדיין. אבל אם כבר התפלל, אינו מזכיר. ונ"ל דלפי מה שנתבאר לעיל כלל קי"ח סימן ד' דאם אכל בלילה, חייב להזכיר של עכשיו, ואם כן הוא הדין בשבת היאך יאמר תרתי דסתרי, וכיון דאין הזכרת על הניסים חמור כל כך, לכן יאמר רק של שבת:

קיצור שו"ע קמב

(ה) חייבים לאכול ולשתות ולשמוח בפורים. גם בליל י"ד ישמח וירבה קצת בסעודה. וכשחל במוצאי שבת, אף שצריך לעשות בשבת סעודה שלישית, ימעט קצת באכילתו ביום, ליתן מקום לסעודת ליל פורים. ומ"מ בסעודה שעושין בלילה אין יוצאין ידי חובתן, דעיקר הסעודה מצותה שתהא ביום, דכתיב ימי משתה. ויש להדליק נרות דרך שמחה וי"ט גם כשעושין הסעודה ביום. וגם בליל ט"ו צריך לשמוח קצת. גם מתנות לאביונים ומנות לרעהו צריך להיות ביום. ומשום דטרידי במשלוח מנות, עושין מקצת סעודה בלילה. ומתפללין מנחה בעוד היום גדול, ועושין את הסעודה לאחר מנחה. וצריכין לעשות עכ"פ רוב הסעודה ביום. וכשחל בערב שבת עושין אותה בשחרית מפני כבוד שבת. וטוב לעסוק קצת בתורה קודם שמתחיל הסעודה, וסמך לדבר, ליהודים היתה אורה, ודרשינן אורה זו תורה. י"א שיש לאכול מיני זרעונין בפורים, זכר לזרעונין שאכלו דניאל וחבריו בבבל, וזכר לזרעונין שאכלה אסתר, דאיתא בגמרא וישנה ואת נערותיה לטוב, שהאכילה זרעונים. (דיני על הנסים בברכת המזון, עיין סי' מ"ד סעיף ט"ז י"ז):

קצור שו"ע מד

(יז) היה אוכל בשבת וחשכה לו, כיון שעדיין הוא לא התפלל ערבית אומר רצה, וכן ביו"ט ור"ח וחנוכה ופורים, כיון שהתחלת הסעודה היתה ביום צריך להזכיר מעין היום אעפ"י שמברך בלילה. ואם אכל בערב ר"ח ונמשכה סעודתו גם תוך הלילה, ואכל גם בלילה כזית פת, צריך לומר יעו"י. וכן בחנוכה ובפורים. ואם התחיל לאכול בשבת ונמשכה סעודתו תוך הלילה, ואכל גם

כלילה כזית פת, ולמחר הוא ר"ח, אומר רצה וגם יעלה ויבא. וכן בחנוכה ובפורים. **ויש חולקין משום דהוי כרתתי דסתרי. ע"כ יש למנוע שלא לאכול אז בלילה :**

משנה ברורה סימן תרצ"ה

(טו) אומר עה"נ בבהמ"ז וכו' - ואם שכח לומר עה"נ (טו) י"א דמחזירין אותו (טז) וי"א דאין מחזירין אותו (יז) וספק ברכות להקל ודוקא בסעודה ראשונה שאוכל בו ביום אבל בסעודה שניה שאוכל אחר המנחה שקורין סעודת פורים וכבר אכל סעודה אחת ביום (יח) שוב אין מחזירין אותו לכו"ע אלא כשמגיע להרחמן יאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו'. **כשחל פורים בע"ש ומשכה סעודתו עד הלילה חייב להזכיר של עכשיו דהיינו רצה וא"כ איך יאמר על הניסים דהוי תרתי דסתרי וכיון דאין הזכרת עה"נ חמור כ"כ לכן יאמר (יט) רק של שבת. וכ"ז אפילו כשלא התפלל עדיין ובפרט אם התפלל מקודם בודאי אינו כדאי להזכיר אח"כ עה"נ בבהמ"ז וכדלקמיה :**
(טז) אומר על הנסים - י"א דוקא (כ) כשלא התפלל ערבית עדיין אבל משהתפלל שוב אינו אומר עה"נ וי"א דבכל גווני אומר וע"כ מהנכון (כא) שיברך בהמ"ז קודם שיתפלל להוציא עצמו מפלוגתא. ואם רוצה למצוא תקנה שיתפללו קצת מהצבור בבהמ"ז כדרכו תמיד (כב) נראה שמשגיע הזמן בלילה יברך בהמ"ז ויאמר עה"נ וילך לבהמ"ז להתפלל ואח"כ יכול לאכול ולשתות ולשמוח עוד דהא מצוה בשמחה בשני ימים :
(יז) ונוהגין וכו' - ובזה אם לא אמרו (כג) בודאי אין מחזירין אותו אפילו לדעת המחמירין הנ"ל דהא אפילו בלכתחלה יש פלוגתא אם לאמרו וכנ"ל :

מנהגי ארץ ישראל לרב יעקב גליס
מנהג ירושלים תובב"א לפרוס מפה ולקדש, בשם נהר מצרים שהביאו משם המהריק"ש

לוח א"י לרב טוקצ'נסקי מקדימין סעודת פורים מפני כבוד שבת.

מקור חיים השלם כרך ד פרק רל"ד סעיף ז' עמ' 363
וכשחל פורים ביום שישי יעשו הסעודה בשחרית מפני כבוד שבת.

יחיה דעת חלק ג' תשובה נ"ה
לגבי אמירת על הניסים בסעודה לאחר סיום היום. תלוי בתפילת ערבית אם התפלל לא יאמר על הניסים, אם לא התפלל יאמר.

פורים ביום שישי

השנה חל פורים דמוקפין (טו אדר) בירושלים ביום שישי, עצם העובדה שאין לנו את כל הזמן עד שקיעת החמה למשלוח מנות וסעודה כמידי שנה, כיון שצריך להכין צרכי שבת ולקבל שבת בזמנה, הרי נצטרך להתארגן בהתאם.
סעודת פורים הדרך הטובה ביותר היא להתחילה לפני חצות היום ולסיימה מבעוד יום ולהתפנות לקבלת שבת וערבית כהלכתן.
והיה אם נמשכה סעודת פורים לתוך שבת האפשרויות והמחלוקות רבות. הן בדרך המשך הסעודה כסעודת שבת, על פי הדין של "פורס מפה ומקדש" הוי אומר מכסה את השולחן עם כליו במפה מוזג כוס ומקדש קידוש של שבת. מסיר את המפה וממשיך לסעוד וזוהי סעודת שבת.
הדרך האחרת היא לפרוס מפה לומר קבלת שבת להתפלל ערבית לקדש ולהמשיך בסעודה כשברכת המזון בסוף כל הסעודה.
דרכים אלא טומנות בחובן מחלוקות רבות הן בסעודה - דיני הפסק, והן בברכת המזון - מה להזכיר כתוספת קדושת היום.
על כן המנהג בירושלים והדרך הטובה ביותר היא כפי שכתבנו בתחילה - לסיים את הסעודה לפני שבת.

שתייה בפורים

"...להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים

מנער ועד זקן טף ונשים...

והדת נתנה בשושן הבירה

והמלך והמן ישבו לשתות

והעיר שושן נבוכה." (אסתר ג)

והמלך והמן ישבו לשתות!!

אותה שתייה שמאז התהוות האנושות גרמה רעה לעולם. אדם הראשון חטא בגפן, נח חטא בגפן, אף לוט חטא בגפן. ובאים זרעו של עמלק, "ראשית גויים עמלק" וממשיכים את דרכו זו, של "אשר קרך בדרך" דרך מקרה ללא השגחה, כשיכור שאין לו הבחנה בין טוב לרע אלא דרך מקרה. לא ישבו לטכס עצה, כיצד להוציא לפועל את זממם, לאחר פרסום הפקודה. או לחילופין לתכנן את בניית הכספות לאיסוף השלל המדובר, לא! ישבו ושתו - שתייה כדת! מדוע בעצם לא ישבו לשמוח, או עמדו לרקוד או לשיר?

"והעיר שושן נבוכה" מבאר רש"י במקום - היהודים שבשושן נבוכו. אם כן הדבר מדוע לא נכתב - ויהודי שושן נבוכו?! ברור הדבר שנעשה פה מעשה בלתי טבעי, אכזריות לשמה וניסיון הכחדת עם, גזירה שאינה יכולה להתקבל על אף בן תמותה הבריא בנפשו. אולי גם על אחשוורוש דבר זה לא התקבל כמובן מאליו, אבל צריכים להפיג את המתח, להראות שאנו שמחים במשימה שהוטלה על הציבור, אנו שלמים בהחלטתנו אם כן צריכים לגרום לשמחה שאיננה - להתפרץ.

על כן נשתה! - השיכור נדמה לו העולם כמישור.

אפשר לשמוח.

כך מובן מדוע העיר שושן נבוכה, לא רק יהודי העיר נבוכו, שזה דבר פשוט וברור אלא אף תושבי שושן האחרים לא מצאו נפשם מאימה ופחד וחוסר בטחון עצמי. כיצד ניתנה פקודה להשמיד להרוג ולאבד אומה שלימה ללא סיבה הגיונית מוחשית!! ואם קורה דבר כזה אולי מחר יבוא תורנו? והעיר שושן - כולה - נבוכה.

והמלך והמן ישבו לשתות - לשכוח לזמן מה את צרות העולם ותחלואיו.

ונהפוך הוא - "כוס ישועות אשא ובשם ד' אקרא" (תהילים קטז).

את אותה הכוס ששתו למפלתם של ישראל ישתו לתקומתם, משתה כנגד משתה. חכמינו ציוונו לשאת כוס, אבל מתוך שיקול דעת והבנה ש"בשם ה' אקרא" המנהיג את העולם בסדר בהכוונה ובצדקת הדרך. אין מקרה, יש קריאה. "ויקרא אליו ה'".

יש כוס המביאה לשכחה ויש כוס שהיא לצורך זכירה "זכור את יום השבת לקדשו" כוס של זכירת בורא עולם.

כך אנו עוברים השנה מסעודת פורים לסעודת שבת. מכוס של פורים **עד דלא ידע** לכוס של שבת **זכור את יום השבת לקדשו**.

עד דלא ידע:

בדרך כלל השכרות היא שלילית ומדוע אמרו חכמינו: "חייב אדם להתבסס בפורים עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"? מפני שכל הנסים שנעשו היו קשורים ביין. ושתי הועברה ממלכותה- במשתה היין. אסתר נכנסה לתפקידה - במשתה יין. מפלת המן החלה - במשתה יין. (אבודרהם)